

emellett számos paticsdarabot, helyenként egészen nagyméretű tapasztástöredékeket figyeltem meg a szántásban. Figyelemre méltó, hogy a leletek zöme nem a domb tetején került elő, hanem a kiemelkedés DNy-i lábánál, egészen alacsony térszínen.

A Kázmér-dombtól Ny-ra, a tsz-major É-i szélén enyhe, alig észrevehető földdomborulaton néhány római kori cseréptöredéket találtam. A lelőhely déli széle bizonytalan. A többi vizsgált területen régészeti lelet nem került elő.

TAKÁCS KÁROLY

216. Kistelek, 27/9 számú lelőhely
(Csongrád megye) Sza, Á

Az M5 autópálya építését megelőző feltárások keretében 2003. november 5. és 2004. május 14. között került sor a Kistelek határában fekvő M5 9. lh. jelű régészeti lelőhely nyomvonalba eső szakaszának feltárására. A Kistelek, Kecskés István földje néven nyilvántartott lelőhely Kistelek községtől ÉNy-ra helyezkedik el, az M5 autópálya 134. km-szelvényében, egy ÉNy-DK irányú széles, azonban a környezetből alig kiemelkedő partos rész K-i peremén húzódik.

A lelőhelyen 1999-ben Horváth Ferenc és Vályi Katalin már végzett ásatást, melynek során 5000 m²-en 85 objektumot tártak fel. Feladatunk a korábbi feltárás helyétől É-i és D-i irányban kiindulva a lelőhely teljes területének kutatása volt. Megállapítottuk, hogy É-i irányban kapcsolódik a Gera-föld elnevezésű (M5 7. lh.) lelőhelyhez. Összesen 19 563 m²-en 487 objektumot tártunk fel.¹¹

Az ásatás során két korszak településrészlete vált ismertté. A *szarmata* kor objektumai közepes sűrűséggel fedték le a területet, és a korszakból jól ismert gödrökön, árkokon és árokrendszereken kívül félig földbe mélyített építményeket tártunk fel. Ez utóbbiak egy ÉNy-DK irányú vonal mentén, egymástól átlagosan 25–30 m távolságban helyezkedtek el. Két főbb típusuk különböztethető meg: az egyik egy kisebb méretű, négyzetes alaprajzú építmény, aljában szabálytalanul elhelyezkedő, eltérő méretű gödrökkel és cölöplyukakkal, illetve egy téglalap alakú, gádoros lejárattal rendelkező objektum. Annak ellenére, hogy ezeket az objektumokat viszonylag magasan, az altalaj fölött egy kevert, humuszos rétegben sikerült megfognunk, egy kivételtől eltekintve egyikben sem találtunk tüzelőnyomot, így házként való meghatározásuk bizonytalan. A feltárt terület mélyebb fekvésű részén vízgyűjtő és tároló objektumokat tártunk fel, közöttük összesen tizenegy nagyméretű kopolyakutat. Az előkerült leletanyag alapján a településrészlet – az M5 7. lelőhelyen feltárt objektumokkal együtt – egy nagy kiterjedésű, hun kori szarmata falu részlete.

Előkerült továbbá egy *Árpád-kori* telep néhány objektuma is: elsősorban árkok, többször megújított karárok és gödrök, meglehetősen kevés leletanyaggal. Egyelőre bizonytalan a funkciója annak a nyitott, szabálytalan körárokknak, amelynek érdekessége, hogy a belső, lankásabb oldalán igen vastagon, mintegy 4–7 cm vastagságban ráhordott agyaggal ledöngölték és elegyítették.

BALOGH CSILLA – TÜRK ATTILA

217. Kistelek, 27/71 számú lelőhely
(Csongrád megye) Sza, Á

A lelőhely (M5 57) 2003. december 3-án abbamaradt megelőző feltárását 2004. március 19. és április 30. között, illetve május 14-én és 17-én végeztük el. A 2003-ban lehumuszolt 8851 m²-nyi területet nem bővítettük tovább. 2004-ben további 85 objektumot bontottunk ki, így a feltárt objektumok száma 183-ra emelkedett. A jelenségek nagyobbik része az *Árpád-korból* származik (házak, gödrök, árkok), kisebb része a szarmata temetőhöz tartozik. A tavalyi 33 temetkezés után előkerült még 7 sír, illetve egy körárok. Főként a sírok, illetve a mélyebb objektumok kibontása problematikus volt, mert a tavasz folyamán a talajvíz szintje alig csökkent a humuszhatár alá.

BENDE LÍVIA – LŐRINCZY GÁBOR

218. Komárom, Fácánkert
(Komárom-Esztergom megye) B

A korábbi terepbejárásokon már ismertté vált lelőhelyen 2004 márciusában megelőző feltárást végeztünk az építendő gázvezeték nyomvonalán. Az 1,5 m széles kutatóárkaink hossza 209 m volt. Ebben több, részben bizonytalan keltezésű, részben a bronzkor késői szakaszára keltezhető árkot találtunk, valamint egyéb településobjektumokat (gödrök, tüzelőhely, cölöplyukak). Szórványosan előkerültek még kora bronzkori házikéramia-töredékek is. Az eddigi megfigyelések alapján egy nagy kiterjedésű, viszonylag alacsony objektumsűrűségű telep meglétével számolhatunk itt. A leletek a tatabányai múzeumba kerültek.

LÁSZLÓ JÁNOS

219. Komárom-Szőny, Vásártér
(Komárom-Esztergom megye) Ró

2004. július 5–30. között az ELTE BTK Ókori Régészeti Tanszéke és a komáromi Klapka György Múzeum közötti, 1992 óta fennálló együttműködés keretében folytattunk feltárást Brigetioban. Cél egyrészt az 1992 óta folyamatosan feltárt római városi lakóház É-i és K-i részében korábbi szelvények újranityásával a stratigráfiai kutatások folytatása, másrészt a déli traktusban a *domus* további kiterjedésének a megfigyelése volt. Ennek érdekében 10 szelvényben összesen 160 m² felületen dolgoztunk.

11 MFM RégAd: 4187-2003.

Az F12 és G12 szelvények közötti metszettel elbontásával – aminek során barbotinos díszítésű, fél terra sigillata tálat, valamint bazaltból faragott, hasáb alakú fűtőcsatorna-oszlopocskát találtunk – sikerült egy ponton megfogni a 2003-ban megtalált épületbejárat eredeti szintjét, amelyet lapos kövekkel raktak ki, és vízszintesen lerakott téglákkal alapoztak. Ennek egyetlen köve maradt meg eredeti pozícióban, a többi valószínűleg még a római korban elbontották. Megfigyelhető a bejárat falkiszögellésénél az alapozás és a felmenő fal indításának elválása; ez utóbbi az eredeti járófelületet jelző kővel egy szintben indul. Az építési periódus kezdetére *terminus a quo* támpontot nyújthat az a négy, Severus Alexander illetve III. Gordianus idjén vert érem, amely az előző épületperiódus azon tetőomladékából került elő 2003-ban, amelyet az utolsó, talán Aurelianus-Probus-kori kőperiódus alapozásához használtak fel. Az F12 szelvényben újra kibontottuk azt a téglalapokkal kirakott felületű, freskótöredékekkel alapozott folyosót, amelynek folytatása 1995-ben ettől a szelvénytől kb. 10 méterrel délebbre szintén előkerült. A téglafelület azonos szintben van a bejárat egykori járósíntjét jelző vízszintes helyzetű kővel.

Fontos eredmény továbbá a G12 szelvényben a részben kiszedett kőfalak vonalának sikeres tisztázása, valamint az alattuk talált téglakonstrukciók – korábbi periódus? csatornák? – kibontása.

A K-i oldalon húzódó, É-D irányú, három szelvényből álló szelvényt (H12, H13, H14) a 2002-ben illetve 2003-ban megkezdett kutatások folytatásának céljából nyitottuk ki újra, sőt, K-i irányban az I13 új szelvényt tovább kiterjesztettük. Ez utóbbival a célunk a H13 szelvény kútjának teljes kibontása, és építészeti-stratigráfiai összefüggéseinek tisztázása volt.

A H12 és H14 szelvénytörzsekben ugyanazokat a kőalapozású, vályogtégglákkal rakott felmenő falazatú, Kr. u. 2. századra keltezhető épületmaradványokat találtuk, mint előző évben. A H12 szelvényben egyértelműen tisztáztuk a részben kiszedett falak vonulatát, sikerült mind a K-Ny, mind pedig az É-D falvonulatot megfognunk. Figyelemre méltó az a tény, hogy a kőfalak tövében jól kibontakozik a felmenő vályogfal agyagomladéka. Az agyagomladékok közötti laza fekete betöltésből érem, rengeteg vassal, reliefdíszes terra sigillata, piros sávossal festésű sárga kerámia, szürke kerámia és egy 4×4 cm méretű, háromszög alakú, csúcaiban átfúrt, vékony csontlapocskák kerültek elő.

1992-ben a vásártéri feltárások első évében már részben megnyitottuk az I13 szelvényt. 2004-ben a szelvény intakt részében, az É-i metszettel előtt K-Ny irányú falkiszögellés vonulata jelentkezett. Az igen sekély alapozási árok aljának elbontása után újabb falkiszögellés került elő. Ettől É-ra vörösre átégett felületű agyagplattákra bukkanunk, amelyet kétoldalt 1-1 kő szegélyezett. A közeléből előkerült bronzöntecsek esetleg valamilyen metallurgiai tevékenységre engednek következtetni. A kemenceként meghatározható objektum közelében

bronz övcsat, valamint egy teljesen ép, fehér alapszínű, hatszög alakú emailos fibula került elő.

Az I13 és a H13 szelvények között a metszettel a kút teljes felületének megnyitása céljából elbontottuk. Az objektum kettős betöltését, amelyből – többek között – nagyméretű teguladarabok, illetve egy 50×40 cm méretű ép tegula, építési törmelék, Trebonianus Gallus ezüstérme, trieri Spruchbecher, magas falú szürke fazék oldaltöredéke, piros házikerámia oroszlánfejet imitáló kiöntője, gemmafoglalatos, jellegzetesen 3. századi típust képviselő bronzgyűrű, valamint egy zöld üveg-paszta-gemma, üvegseton stb. került elő, a mai felszíntől mért 4 m mélységig bontottuk, de az alját nem tudtuk elérni. A belső betöltés oldalában nem találtunk fabélésre utaló szerves maradványokat. Jól látható, hogy a kút elvágja az É-D irányú falkiszögellést, amely délen folytatódik.

A H16 szelvényben sikerült megfogni egy részben visszabontott és kiszedett, részben pedig az ún. „fal-egyennel” jelzett falsarkot, valamint egy ehhez délről kapcsolódó, É-D irányú falszakaszt. A szelvény felületén egy LEG[--- téglabélyeg töredéke, illetve egy emailos díszítésű bronzkapszula fedele került elő.

Az ettől Ny-ra elhelyezkedő, szomszédos G16 szelvény teljes felületére kiterjedően keményre döngölt, kemény sóderes foltokkal kiegészített (javított?) agyagfelületet találtunk, amelyet a szelvény Ny-i oldalán falkiszögellés határolt. A G16 és F16 szelvények metszettel elbontása után egymással párhuzamosan futó falvonulatot figyeltünk meg. A két falszakasz által közrezárt felületen vízszintesen fekvő tegulák, imbrex-töredékek, valamint imbrexek kitöltésére használt habarcsrögök kerültek elő, amelyek talán a két fal között húzódó, mintegy 50 cm széles kis síkatorra engednek következtetni.

Az F16 szelvény felületén, a falkiszögelléstől K-re rosz megtartású terrazzo-felületre bontottunk rá, amelyet délről egy K-Ny irányú falkiszögellés határolt. Ugyanez a falszakasz folytatódott tovább Ny-i irányban, az E16 szelvény déli részében is, amelyhez a metszettel elbontása után É-D irányú falszakasz csatlakozott. Feltételezzük, hogy a H16 és az E16 szelvények déli részében előkerült falszakasz ugyanannak a mintegy 16 m hosszúságban megfigyelt falnak (esetleg az épületegyüttes déli zárófalának) a része. A szelvény DNy-i sarka közelében megfigyeltünk egy beásást, amelyből I. Ferenc 1800-ban vert 1 krajcáros érme került elő. A szelvényből előkerült leletek közül egy „X” bekarcolt jellel ellátott csontkorongot, valamint egy kerámiazsetont kell megemlíteni.

Munkatársak: Bartus Dávid, Magyar Myrtil, Szabó Dániel régészek, PhD-ösztöndjasok; Balogh Roland, Beck Attila, Bodnár Csaba, Boruzs Katalin, Bózsai Anikó, Dévai Kata, Faragó Norbert, Gálos Viktor, Gelencsér Ákos, Hudecz András, Kassa Szilvia, Kupovics Renáta, Kurunczi Mónika, Matola Szilvia, Melis Eszter, Nagy-Szabó Tibor, P. Zsupán Edina, Petrik Máté, Rupnik László, Sándor Ildikó, Schneider Ágnes, Sey Nikoletta, Siller Erika, Szigli Kinga, Tóth András, Tóth Júlia, Tőkés Ti-

mea, Varga Gábor régészhallgatók; Magdalena Idzieak, Natalja Lipanzyk, Sabina Stempniak régészhallgatók (poznani Adam Mickiewicz Egyetem); Baladincz Péter egyetemi hallgató; Delbó Gabrella.

BORHY LÁSZLÓ – SZÁMADÓ EMESE

220. Komlóska, Pusztavár

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő, Á

A Komlóska falutól délre, egy 426 m magas hegy platóján található várat a Tolcsva nemzetség Uz és Langeus nevű tagjaitól származó Tolcsvai illetve Toronyai családok emeltethették a 13. század végén vagy a 14. század elején. Maga az erősség írott forrásokban csupán kétszer tűnik fel, először 1379-ben, egy közelebből nem ismert felosztás kapcsán, majd 1398-ban, amikor már mint *castrum desolatum et corruptum Solmus appellatum* említik.

Az azóta pusztuló falainak védelmét és bemutatását előkészítő szondázó feltárást 2004-ben folytattuk. Az északi várrész területére koncentrálna több kutatóárok- kal vizsgáltuk az itt épített központi toronytól északra elhelyezkedő területeket. A korábbi 6. árok folytatásaként, de attól 1 méter távolságban, a kelet felé emelkedő területen, 3 méter hosszan és 1 méter szélességben jelöltük ki a 7. kutatóárkot. Az árok nyugati részén 15 cm-es, míg keleti végében 45 cm-es mélységben bukkant elő a bazaltszikla alkotó altalaj. A lényegében egységes feltöltési rétegből kevés fehér színű Árpád-kori kerámia és állatcsont került elő.

Az árok északi profiljára merőlegesen, attól 8,5 m távolságban, északi irányban jelöltük ki a 8. kutatóárkot, az itt található viszonylag vízszintes terület vizsgálatának céljából. A 4 m hosszú árok egész területén átlagosan 30–40 cm-es mélységben már előbukkant a bazaltos altalaj. Az egységes betöltési réteget képező barnás színű, köveket is tartalmazó föld alsó részéből került elő az őskori és Árpád-kori cseréptöredékekből álló leletanyag.

A 9. kutatóárok a torony északi előterét alkotó, környezetéből kiemelkedő, nagyjából vízszintes felületet vizsgáltuk meg. A bazaltszikla altalaj átlagosan 50–70 cm-es mélységben került elő. E felett nagyobb köveket is tartalmazó barnás földdel kevert betöltési réteg helyezkedett el. Ebből kevés őskori kerámia, pattintott kőeszköz és Árpád-kori kerámatöredék került a felszínre. Nem kizárt, hogy a lényegében itt is egységesnek mutatkozó réteg felső része, a terület felett egykor magasodott torony omlásrétegéből alakulhatott ki.

A vár első, 1961. évi felmérésének dokumentációjában az erősség külső falának ÉK-i részén elhelyezkedő kapu boltindításáról tesz említést Gábor Judit és Valter Ilona. A Balassa Iván által 1959-ben a vár belső területén készített fényképek alapján, melyeken mintha egy gyalogkapu két nagyobb kőből összeállított egyenes záródású szemöldökköve lenne látható, elvégeztük az északi várrész északkeleti külső falában megfigyelhető nyílás vizsgálatát. A nyílás belsejének és előterének kitisz-

títása után azonban világossá vált, hogy itt nem kapuról, hanem egy nagyobb falkiszakadásról van szó. A falomlás okozója egy a nyílásból eltávolított, igen nagy méretű bazaltszikla lehetett, mely helyéből kifordulva kiszakította a természetes bazaltsziclákhoz kívülről, 2–3 kőszori szélességben hozzáépített várfalat.

A kutatás során megállapíthattuk, hogy az északi várrész északi részén – a helyenként a felszínre is emelkedő bazaltos sziklákon – építmények nem állhattak, a sziklafelszín ugyan vékony rétegben feltöltötték, ezt azonban intenzíven nem használhatták, mivel kifejezett járósínt sehol nem mutatkozott.

A déli várrészben, az ún. négyszögletes épület északi, eddig még ismeretlen helyzetű fala tisztázására nyitottuk meg a 10. kutatóárkot. Az árkot az épület nyugati fala külső síkjával párhuzamosan, attól 3 méterre keletre, mintegy 3,5 m hosszúságban jelöltük ki. A kereszt fal belső síkja 90 cm-es mélységben, az árok déli végétől 170 cm-re bukkant elő. Külső síkja erősen lepusztult, magát a falsíkot nem is találtuk meg, de a fal minimális szélessége 140 cm-re tehető. Az árok déli felében, tehát az épület belsejében tovább folytattuk a mélyítést a sűrűn egymásra borult köveket tartalmazó omlásrétegben, azonban padló- vagy járósínt még az elért 180 cm-es mélységben sem jelentkezett.

A várrész már korábban kutatott déli kapujának viszonylag vízszintes előterében jelöltük ki a 11. árkot, esetleges fa-föld szerkezetű építmények lokalizálása végett. Épületet a kutatás során nem találtunk. A kisebb-nagyobb köveket tartalmazó egységes betöltési rétegből, a 3. árokhoz hasonlóan, nagy mennyiségű Árpád-kori kerámatöredék illetve vasszeg és patkó töredéke, kisebb mennyiségben őskori kerámatöredékek, valamint egy pattintott kőeszköz töredéke került elő.

GÁL VIKTOR – FELD ISTVÁN

221. Kölked, Feketekapu

(Baranya megye) B, LT, Ró, A

2004. áprilisban terepbejárást végeztünk Kölked határában, sávós leletanyaggyűjtést alkalmazva. Célunk a település határába eső avar kori település és temető kiterjedésének, egymáshoz való viszonyának meghatározása volt. A terepbejárást során a (korai és késői) avar kori anyagon kívül bronzkori, kelta és római kori telepnyomokat találtunk, eltérő koncentrációjú leletanyaggal.

HAJNAL ZSUZSANNA

222. Körmend, Batthyány-kastély

(Vas megye) Kk, Kú

2004 őszén régészeti feltárást végeztünk a kastély főépületének földszintjén és az É-i melléképületek környezetében. A régészeti feltárást szorosan kapcsolódott a falkutatáshoz. A kutatást az eredeti tervekhez képest leszűkítette a biztosított pénzügyi háttér, ezért a most